

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Анотація. Розглянуто організацію бухгалтерського обліку на українських підприємствах. Наведено методи і принципи бухгалтерського обліку, можливість вибору яких надана підприємству. Досліджено проблеми, які виникають під час ведення обліку, та шляхи їх вирішення.

Аннотация. Рассмотрена организация бухгалтерского учета на украинских предприятиях. Приведены методы и принципы бухгалтерского учета, возможность выбора которых предоставлено предприятию. Исследованы проблемы, возникающие при ведении учета, и пути их решения.

Annotation: The article considers the accounting organization in Ukrainian enterprises. The methods and principles of accounting, the choice of which is given to the enterprise. Problems encountered in accounting and their solutions.

Ключові слова: бухгалтерський облік, облікова політика, головний бухгалтер, обов'язки, методи та принципи бухгалтерського обліку.

Актуальність даної статі є висвітлення особливостей ведення бухгалтерського обліку на підприємствах та проблеми, які виникають у процесі обліку. На даному етапі розвитку кожне підприємство має перешкоди при веденні обліку. В даній статті наведені декілька таких проблем та шляхи їх вирішення.

Серед зарубіжних вчених, що зробили вагомий внесок у розвиток регулювання бухгалтерського обліку на різних історичних етапах, слід назвати: Вернтца В. В., Д. Форрестера, а серед вітчизняних вчених: Бородкіна О. С., Бутинця Ф. Ф., Дем'яненко М. Я., Кірейцева Г. Г., Кужельного М. В., Лінника В. Г., Николаєву С. А., Новодворського В. Д., Саблука П. Т., Сопка В. В., які приділяли увагу проблемам організації та ведення бухгалтерського обліку.

Метою даного дослідження є окреслення головні способи організації бухгалтерського облікового процесу на підприємствах.

Організація бухгалтерського обліку на підприємствах, в установах та організаціях – це система методів, способів, заходів, які забезпечують його оптимальне функціонування та розвиток відповідно до мети, цілей та місії [1].

Бухгалтерський облік на підприємствах, в установах та організаціях може здійснюватися:

- а) бухгалтерською службою (відділом), що є самостійним підрозділом підприємства і очолюється головним бухгалтером або штатним бухгалтером;
- б) централізованою бухгалтерією;
- в) спеціальною організацією або нештатним фахівцем-бухгалтером (підприємець без створення юридичної особи) на договірних засадах;
- г) самостійно власниками або керівниками [2].

Найбільш ефективним – це ведення обліку бухгалтерською службою на чолі з головним бухгалтером. Але якщо підприємство не велике, облік може проводитися самим власником або керівником. Вибір залежить від розміру підприємства. Тому що витрати на цілий відділ для малого бізнесу не по кишені.

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство в особі власника (керівника, виконавчого органу) самостійно вибирає форми його організації.

Бухгалтерський облік фінансово-господарської діяльності великих і середніх підприємств, організацій і установ здійснюють працівники бухгалтерії.

Залежно від розподілу облікової праці між головною бухгалтерією, його оперативно відокремленими структурними підрозділами підприємства, організації, установи розрізняють дві організаційні форми бухгалтерського обліку:

1. Централізовану.
2. Децентралізовану.

При централізованій формі бухгалтерського обліку весь обліковий апарат зосереджений у центральній бухгалтерії й адміністративно та методологічно підпорядкований головному бухгалтеру. При децентралізованій формі бухгалтерського обліку частина облікового апарату бухгалтерії підприємства міститься у складі окремих виробничих підрозділів, адміністративно підпорядкована керівникам цих підрозділів, а методологічно – головному бухгалтеру.

Особливою формою розподілу праці облікового апарату, який обслуговує у веденні бухгалтерського обліку групу однорідних підприємств, організацій та установ, є централізована бухгалтерія.

Найбільш повною є така структура бухгалтерії, коли працівників розподіляють за функціональними обов'язками за окремими групами, зокрема:

1) група обліку фінансово-розрахункових операцій (фінансова група) – працівники здійснюють облік грошових коштів у касі підприємства, на рахунках банку, підзвітних сум, контролюють додержання фінансової та платіжної дисципліни;

2) група обліку розрахунків (розрахункова група) – працівники проводять облік і контроль розрахунків із заробітної плати з робітниками і службовцями підприємства, з фінансовими та податковими органами з податків, нарахувань, утримань та перерахувань коштів, ведуть облік з депонентами;

3) група матеріального обліку (матеріальна група) – працівники ведуть облік придбання, заготівлі та витрат товарно-матеріальних цінностей та малоцінних і швидкозношуваних предметів, облік розрахунків з постачальниками, контролюють стан складського обліку та беруть участь в інвентаризації цих цінностей;

4) група обліку готової продукції і її реалізації (виробничо-калькуляційна група) – працівники здійснюють облік витрат на виробництво всіх видів продукції, калькулювання фактичної собівартості продукції, обліковують надходження з виробництва готової продукції, її відвантаження і реалізацію, ведуть розрахунки з покупцями, складають звітність про виготовлену та реалізовану продукцію;

5) група обліку основних засобів – працівники здійснюють облік надходження, внутрішнього переміщення і вибуття основних засобів, ведуть їх документальне оформлення, беруть участь у проведенні інвентаризації основних засобів, складають встановлену звітність, проводять нарахування амортизації [3].

Усі наведені функції кожного облікового працівника, відповідальність за ведення обліку, його обов'язки та права визначаються службовими характеристиками та посадовими інструкціями.

Очолює роботу бухгалтерської служби головний бухгалтер, який у адміністративному відношенні підпорядкований безпосередньо керівнику підприємства.

За організацію бухгалтерського обліку на підприємствах відповідають їх власники (керівники).

Призначення на посаду і звільнення від обов'язків головного бухгалтера проводиться керівником підприємства, а при наявності – з наступним затвердженням вищим керівним органом або власником.

Згідно з вимогами Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України" від 16 липня 1999 року № 996-ХІУ головний бухгалтер або особа, якій доручено ведення бухгалтерського обліку підприємства, зобов'язані:

а) забезпечувати дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку;

б) забезпечувати складання та подання у встановлені строки фінансової звітності користувачам зазначеної звітності, яка визначена законодавством;

в) здійснювати (організовувати) контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;

г) брати участь в оформленні документів, пов'язаних з нестачею, крадіжками та відшкодуванням витрат від нестачі, крадіжки й псування активів підприємства з винних осіб;

д) здійснювати перевірку стану бухгалтерського обліку у філіях, представництвах та інших підрозділах підприємства [4].

Крім обов'язків, головному бухгалтеру надані і широкі права. Зокрема, головний бухгалтер має право встановлювати для всіх підрозділів підприємства вимоги щодо порядку оформлення господарських операцій, строки оформлення та подання до бухгалтерії необхідних документів і відомостей виробничими підрозділами та службами підприємства; право затримувати до в'яснення виконання і/або не виконувати незаконні розпорядження з повідомленням про це керівника підприємства, вищих керівних органів тощо.

Довгий час облік в Україні був інструктивний, тобто вівся за затвердженими інструкціями, в яких були чіткі вказівки про те, як треба вести бухгалтерський облік. Але з часом з'явилися нормативні документи, в яких бухгалтеру пропонуються декілька методів при відображенні в бухгалтерському обліку тієї чи іншої ситуації. Внаслідок реформування в Україні бухгалтерського обліку в 2000 році, коло рішень, які потребують професійного судження бухгалтера, розширилося. Підприємство може самостійно вибирати той чи інший метод оцінки активів, метод нарахування амортизації та інше, тобто у бухгалтерському обліку з'явилася варіантність. Але обране як варіант правило, не може змінюватись на інше. Зміни допускаються в особливих випадках:

- змінюються статутні вимоги;
- змінюються вимоги органу, який затверджує П(С)БО;
- нові положення облікової політики забезпечать достовірне відображення подій або операцій у фінансовій звітності;

о при ліквідації підприємства.

Кожне підприємство повинно мати свою облікову політику. Облікова політика – це сукупність обґрунтованих підприємством конкретних методів, форм, техніки ведення і організації бухгалтерського обліку, виходячи з встановлених норм і особливостей діяльності. При формуванні облікової політики слід виходити з наступних міркувань:

- 1) обачність;
- 2) перевага сутності над формою;
- 3) суттєвість;
- 4) послідовність [5].

До формування облікової політики слід підходити досить виважено, оскільки вона, як правило, встановлюється не на один рік.

Головною проблемою ведення бухгалтерського обліку є інститути регулювання. Згідно з Законом України про бухгалтерський облік та фінансову звітність в державі немає чіткого визначення суб'єкта, за яким визначена відповідальність за стан бухгалтерського обліку. Збирає та обробляє фінансову звітність Держкомстат України, визначає методологію бухгалтерського обліку і звітності – Міністерство фінансів. У правовому полі ці обмеження закладено Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні".

Пропонують декілька шляхів подолання такої невідповідності – від удосконалення роботи існуючого регулятора до створення нового регуляторного органу.

На нашу думку, на сучасному етапі дуже важливо чітко визначити, який інститут несе головну відповідальність за регулювання бухгалтерського обліку в Україні. Слід внести відповідні корективи в Закон України про

бухгалтерський облік та фінансову звітність. Крім того, нам здається важливим зазначити необхідність саме державного регулювання бухгалтерського обліку, хоча власник підприємства теж повинен нести за це відповідальність. Для того, щоб провести таке реформування, слід, на нашу думку, провести спеціальні дослідження, які б довели доцільність цих змін.

Ще однією проблемою в регулюванні бухгалтерського обліку є неврахування досвіду професійних бухгалтерських організацій. На сьогодні чотири вітчизняних професійних бухгалтерських організацій (САУ, ФПБАУ, ФАБФ АПКУ, УАСБА) мають значний науково-практичний і міжнародний потенціал для здійснення активної участі у справі регулювання бухгалтерської діяльності, хоча їх діяльність не повинна, на нашу думку, суперечити загальній політиці держави стосовно регулювання бухгалтерського обліку.

Слід зазначити, що існує можливість розв'язати існуючі проблеми шляхом менших змін, наприклад, посиленням правового статусу Методологічної ради з бухгалтерського обліку при Мінфіні України через розширення її повноважень і певної самостійності функціонування за окремим Статутом, а не за Положенням, як є зараз.

Концептуальними підходами до такого реформування є:

1. Посилення правового статусу національного регуляторного органу з питань бухгалтерського обліку.
2. Розширення суб'єктів впливу на бухгалтерську діяльність шляхом участі в регуляторних органах представників галузевих міністерств і професійних бухгалтерських організацій.
3. Забезпечення відповідальності членів регуляторного органу за формування й дотримання методології бухгалтерського обліку у сферах їх впливу.

Вирішення цих проблем допоможе вдосконалити систему державного регулювання та реформування бухгалтерського обліку, адаптація до ринкових змін, міжнародних стандартів та потреб користувачів, в системі прийняття рішень, що буде позитивною зміною для бухгалтерського обліку загалом.

Наук. керівн. Тютлікова В. В.

Література: 1. Ловінська Л. Г. Уніфікація термінології бухгалтерського обліку в Україні / Л. Г. Ловінська // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 33–40. 2. Жук В. М. Актуальні проблеми бухгалтерського обліку і їх вирішення / В. М. Жук // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 100–113. 3. Пархоменко В. М. Проблема регулювання бухгалтерського обліку в Україні / В. М. Пархоменко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 8–9. – С. 3–20. 4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України : Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-ХІУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?code=996-14> 5. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / В. Г. Швець. – К. : Знання, 2008. – 525 с.